

A villamosenergia-piac liberalizációja

Piacnyitás Magyarországon*

Makai Zoltán

ny. villamosmérnök
Nagyvárad

Abstract

Hungarian government decided in 2000 to open the energy market in January 1st, 2003. Between 2001-2002 there were elaborated all the regulations necessary to the "foundation" for an operational energy market based upon a new model.

Short time since the introduction of the new system, interesting conclusion resulted. It seems that in Hungary the power plants haven't reserves in production capacities or these are very limited. So the attractive offer have to come from abroad.

Előkészületek az árampiac megnyitására

A magyar kormány 2000-ben elfogadta a villamosenergia-kereskedelem új üzleti modelljét, és elhatározta, hogy 2003. január 1-től megnyitják a villamosenergia-piacot Magyarországon.

Ennek érdekében megkezdődött az új villamosenergia-törvény kidolgozása, a Magyar Villamos Művek Rt. illetve az Országos Villamos Teherelosztó szervezeti átalakítása, továbbá a piacnyitás bevezetésének munkálatai. 2001-ben megjelent az új energiatörvény, majd 2002. végén megjelentek a miniszteri rendeletek, amelyek a piac működését részleteiben szabályozzák. Így ez év január 1-től a közüzemi piac mellett megjelent a versenypiac is. A versenypiacra, mint feljogosított fogyasztók az évi 6,5 GWh-t meghaladó energiát felhasználó nagyfogyasztók, s bizonyos feltételek mellett az önkormányzatok léphetnek ki.

A lakosság és a kisebb fogyasztók továbbra is élvezik a közüzemi szolgáltatás „védettséget, biztonságát”. A két piac egymástól mereven elválasztva működik. A villamosenergia-ipari társaságok tevékenységét szét kellett választani azért, hogy a társaságoknak ne legyen lehetősége a versenypiacon esetleg elszenvedett árvesztéséget a közüzemi fogyasztókra áthárítani. Mivel a feljogosított fogyasztó elvben közvetlenül vásárolhat bármelyik, a közüzemi célra le nem kötött kapacitással rendelkező erőműtől, ez azt is jelenti, hogy biztosítani kellett a fogyasztó számára a vezetékhez való hozzáférés lehetőségét. Ez azt jelenti, hogy meghatározott díj ellenében a hálózatot bárki igénybe veheti.

A két piacnak vannak közös szereplői, úgy mint rendszerirányító, az átviteli hálózat működtetője, valamint az elosztó hálózatokat működtető társaságok.

A versenypiaci szereplők a következők: az erőművek, a villamosenergia-kereskedők, a szervezett villamosenergia-piaci engedélyes, valamint a feljogosított fogyasztók.

A feljogosított fogyasztó köteles menetrendet készíteni, a kiegyenlítő energiára szerződést kötni a rendszerirányítóval vagy a mérlegkör felelőssel. Továbbá köteles legalább az éves fogyasztása felét hazai termelésből beszerezni, a villamos energia vásárlásairól és termeléséről nyilvántartást vezetni, és félévente az Energia Hivatalhoz jelentést küldeni.

Néhány fontosabb előírás:

1. A kiegyenlítő energia igénybevételének elszámolására, illetve a kapcsolódó feladatok végrehajtására mérlegköröket kell létrehozni.
2. Minden piaci tevékenység engedélyezéshez van kötve.
3. Megváltozott az iparági szereplők szervezete. Így az MVM Rt.-ből leválasztásra került az Országos Villamos Teherelosztó Magyar Villamosenergia-ipari Rendszerirányító Rt. elnevezéssel.
4. Fontos eleme az új rendszernek a határon keresztül történő villamos energia szállítás.

A villamosenergia-kereskedő, a rendszerirányító, a közüzemi nagykereskedő, az energiahivatal által kiadott engedély alapján, villamos energiát importálhat vagy exportálhat.

A feljogosított fogyasztó is importálhat villamos energiát, de csak saját fogyasztási céljaira.

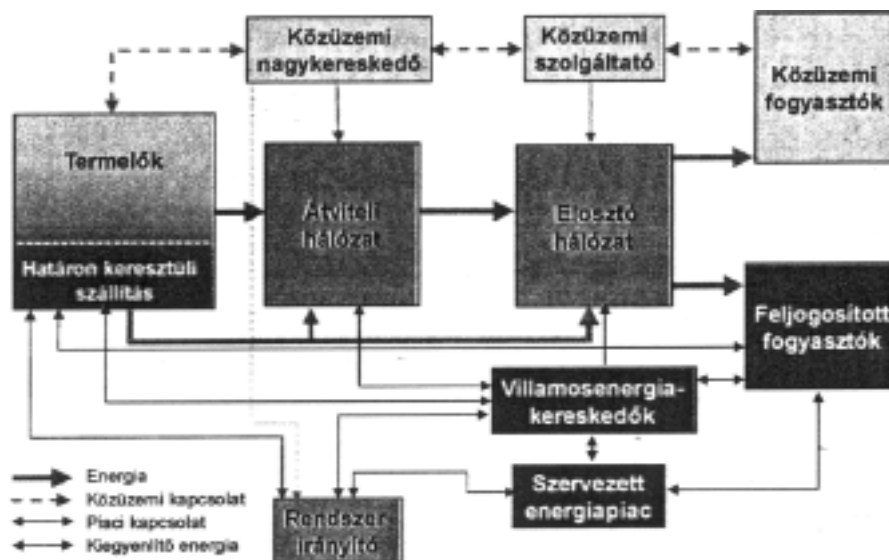
A jogszabály előír még:

- átállási költségtérítést az erőműveknek és a kereskedőknek;
- a termelői piacra történő be- és kilépésre vonatkozó engedélyeket;

* Készült a *Magyar Elektrotechnika*, az *Energiafogyasztók Lapja* és a *Magyar Energetika* folyóiratok felhasználásával.

- működésre vonatkozó engedélyeket;
- tulajdonszerzési korlátozásokat;
- árszabályozási intézkedéseket.

Az ágazati szabályzás és felügyelet felsőfokú hatósági feladatait a Magyar Energia Hivatal látja el. Az új villamosenergia-piac működési modellje az alábbi ábrán látható:

A villamosenergia-piac működési modellje 2003. január 1-jétől

Tapasztalatok az árampiac megnyitása után

Az eltelt rövid időszakban is a villamosenergia-piac liberalizálásának nagyon sok érdekes tapasztalata van. Először is úgy néz ki, hogy Magyarországon elfogyott, vagy el fog fogyni az a szabad kapacitás, amivel az erőművek megjelenhetnek a szabad piacon. Egyelőre versenyképes ajánlat csak importból érkezett. Az import terén legerősebb a szlovák-vonal, következik az ukrán, majd az osztrák import. Az import lebonyolításában fontos szerepe van a határt keresztező kapacitásaukciónak. Eddig ez a kapacitás elég szűkös volt. Jelenleg megkezdődtek a magyar-szlovák tárgyalások az aukcióban. A piacon eddig 8 engedélyezett kereskedő jelent meg, de csak három szerepelt jól. Megállapítható, hogy a kereskedőkkel jó volt a kapcsolat, így az árak 5-10%-kal csökkentek. Negatívum ellenben az a tény, hogy a kereskedők ajánlatai nem mindig jók, és nem a legjobb megoldást ajánlották.

Nagyon érdekesen alakult a feljogosított fogyasztók helyzete is. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy elég bonyolult az elfogyasztott energia elszámolása. Az új elemek, a mérlegkörü tagság és a menetrend megadása, komoly problémát jelent a fogyasztóknak. Ugyanakkor gondot okoz az a tény is, hogy a kiegyenlítő energia ára változik.

Ezt a problémát még szabályozni kell.

Egy feljogosított fogyasztónak 23 feltételnek kell megfelelnie ahhoz, hogy megkapja a feljogosítási engedélyt, és hogy kiléphessen a verseny piacra.

Milyen kérdéseket vet fel a feljogosított státusz megteremtése?

Ez a kérdéskör két nagy részre osztható:

1. az adminisztratív feltételek;
2. a műszaki feltételek megteremtése.

A műszaki feltételek között nagy jelentősége van az energiaigény megfogalmazásának. Ma már ez csakis komoly modellezés segítségével jöhet létre, ami számszerű adatokat igényel. Ilyenek a fogyasztó termelési, fogyasztási adatai. Ebben a munkában fontos szerep jut a szakértőknek, akiknek segítségével jó modellek és jó energiaigények állíthatók össze.

Milyen szerződéseket köt az áramszolgáltató a piacon megjelenő fogyasztókkal?

Először is csatlakozási szerződést. Ebben a szerződésben rögzíteni kell a rendelkezésre álló teljesítményt, a tulajdoni határokat, műszaki- és pénzügyi feltételeket a csatlakozás kiépítésére. Ezután következik az

ellátás alapú kereskedelmi- és a mérlegköri szerződés megkötése. Az áramszolgáltató, mint elosztóhálózati engedélyes, ezen szerződések alapján hálózathasználati szerződést köt a fogyasztóval. A hálózathasználati szerződésre azért van szükség, mert ettől az évtől kezdve a hálózati és az értékesítési tevékenységeket számvitelileg külön kell választani. Az elosztói (hálózati) tevékenység árbevételét, az új jogszabályok alapján, a rendszerhasználati díjak jelentik.

A hálózathasználati szerződés tartalmazza a fizetés alapjául szolgáló elszámolási mennyiségeket, a mérőberendezéseket, a hálózathasználati díjakra vonatkozó fizetési-, illetve üzemviteli megállapodást.

Milyen tapasztalatokat gyűjtöttek ezekben a vonatkozásokban a nagyfogyasztók?

Az árampiac liberalizálását kihasználva a nagyfogyasztók közül elsőként a BORSODCHEM lépett ki a szabad piacra. Az említett Rt. az évi 820 GWh felhasznált villamos energia mennyiség felét komoly előkészületek után importból szerzi be. Így több mint 11%-kal olcsóbban jut energiához, mintha csak a belföldi piacról vásárolna.

További 320 GWh-t saját erőművéből, míg a fennmaradó mintegy 100 GWh-t a belső szabadpiacon vásárolja meg. A fogyasztó képviselői meg vannak elégedve az elért eredményekkel. Úgy tekintik, hogy jó menetrendet állítottak össze, és jó szerződéseket kötöttek a piac szereplőivel. Történt ez annak dacára, hogy több kritikus kérdés is felmerült ebben a folyamatban, amelyeket mind rendezni kellett (több alfogyasztó, saját erőmű, speciális fizikai kapcsolat).

A másik nagyfogyasztó, amelyik csak július elsejétől akart a szabadpiacra kilépni az a MOL Rt. A MOL Rt képviselője egy Debrecenben megtartott értekezleten elmondta, hogy komolyan előkészültek a szabadpiacra való kilépésre. Felmérték a szükségleteket, megvizsgálták, hogy mi a teendő. Végül is 1000 GWh szükségletre írtak ki tárgyalást. Az energiaszükséglet kidolgozásánál igénybe vettek tanácsadó céget is. Nyolc kereskedőnek küldtek ki feladatfüzetet, és ezek közül öttől jött ajánlat.

Az a tapasztalat, hogy a menetrend megadása komoly gondot jelent a fogyasztónak. Ugyanakkor kiderült az is, hogy csak 5% feletti árcsökkenés függvényében érdemes kilépni a szabadpiacra.

A Debrecenben megtartott értekezleten a kormány képviselője úgy értékelte, hogy a piacszereplők kétféleképpen viselkedhetnek. Egyesek nem vállalják a szabadpiacon való részvételt, mások ellenben komoly munkával vállalják a szabadpiac feltételeit, és így jelentős eredményeket tudnak elérni. Annak ellenére, hogy Magyarországon csak 2003. január elsején nyílt meg a villamosenergia-piac, a kezdetek biztatóak, és megteremtik az EU-hoz való csatlakozás egyik fontos feltételét.